

Een onbekend kind

Aliëtte
de Vries **EEN**
ONBEKEND
KIND

*Hoe een joodse peuter toch uit
handen van de nazi's bleef*

zilt

Een onbekend kind

Hoe een Joodse peuter toch uit handen van de nazi's bleef
Aliëtte de Vries

1e druk 2024

ISBN 9789493198616

ISBN e-boek 9789493198623

NUR 689

Tekst @ Aliëtte de Vries

Foto's: privébezit tenzij anders vermeld

Omslagontwerp: Villa Grafica

Auteursfoto omslag: Margreet Vloon

Opmaak binnenwerk: Gewoon Geertje

@2024 Uitgeverij Zilt

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijzilt.nl

Dit is de geschiedenis van menselijke wreedheid
die buiten zijn oevers treedt.

Abel Herzberg

INHOUD

Proloog	9
Ontmoeting	11
Liefde in Enschede	15
Philip Frankenhuis	19
Symbool	23
Vernedering en uitsluiting	27
Mauthausen	29
Wannsee	33
Sal	35
Ooms Nico Nathan en Philip	39
Auschwitz	43
Ontdekking	47
Onderduiken	51
Hetty in Bozum	55
Mozes en Johanna	61
De arrestatie	65
Oranjehotel	71
Weeshuis	75

Goederenwagon	83
Opnieuw op transport	87
De oorlog voorbij	91
Tante Ro	95
Nieuw geluk	109
Jan de Vries ontmoeten	111
Hoe verder?	115
Reünie	119
Kennismaking	121
Nawoord	125
Bronnen	127

PROLOOG

Op de eerste december van het jaar 1943 komt er een grijze overvalwagen uit Sneek de smalle poort van het Oranjehotel binnenrijden. Het is het achterste deel van de Scheveningse gevangenis wat de Duitsers reserveren om iedereen op te sluiten die in hun ogen iets misdaan heeft. Veel Nederlandse verzetsstrijders zijn hier bruto ondervraagd, velen doodgeschoten op de nabijgelegen Waalsdorpervlakte. Maar deze herfst van 1943 worden er ook opgepakte ondergedoken Joden binnengebracht. Achter in de overvalwagen zit een groep Joodse onderduikers onder wie een aantal kinderen. Een ervan is Henriëtte Frankenhuis, een peuter van 2,5 jaar met krullend haar, die naar de roepnaam Hetty luistert. Het is haar echte naam en ze is alleen. In de overvalwagen die maar net past op de plek tussen de poort en de ingang zitten ook Mozes en Johanna de Jong die net als Hetty bij Jan de Vries ondergedoken hebben gezeten. De rest van de mensen in de overvalwagen heeft Hetty nog nooit gezien. Als de gearresteerde Joden de gevangenis binnen zijn gegaan moeten ze wachten in een duister voorportaal, met hun neuzen tegen de muur. Na het papierwerk worden ze opgesloten, de mannen apart van de vrouwen en kinderen. Kinderstemmen echoën regelmatig door deze sinistere gevangenis en worden gehoord door medegevangenen. Het blijft hen bij en ze vertellen er na de oorlog over. De kleine Hetty ziet hoge gangen, ziet tralies, hoort het geluid van zware dichtslaande deuren

maar ziet vooral onbekende schreeuwende volwassenen. In de ochtend wordt vaak het Wilhelmus gezongen door gevangenen. Gevangenis personeel schreeuwt ze toe dat ze daarmee moeten stoppen maar daarvan gaan ze alleen maar harder zingen. Hetty, toch al klein voor haar leeftijd, lijkt nietig in de smalle maar hoge cel van het enorme gevangeniscomplex. Het gezin van Jan en Annie de Vries in het Friese dorp Bozum waar ze bijna een jaar ondergedoken heeft gezeten, lijkt ver weg. Haar eigen ouders nog veel verder. Een week zit de groep gevangen in Scheveningen. In de nacht van 6 op 7 december worden ze als onderdeel van een groep van zestig opgepakte Joden in het holst van de nacht van het Oranjehotel naar Westerbork gebracht. Keurig opgetekend in de administratie. Vertrek uit Scheveningen 6 december. Binnenkomst in Westerbork 7 december. Het zal niet de laatste keer zijn dat deze peuter ingeschreven wordt in een concentratiekamp. Ze wordt heel Europa doorgesleept. Maar waar ze ook naartoe wordt gebracht, steeds is er onzekerheid over haar identiteit. Ze is een onbekend kind en dát komt goed uit. Heel goed.

ONTMOETING

2012

Ruim zeventig jaar later kom ik aanlopen bij Hotel Fidder. Een hotel in een chique Zwolse woonwijk dat uit alle poriën het verleden ademt. Een perfecte plek voor een afspraak met de geschiedenis. Achter het raam zit een vrouw die duidelijk ergens op wacht. Steeds glijdt haar blik over de straat. Als ze mij ziet begint ze enthousiast te zwaaien al hebben we elkaar nog nooit ontmoet. Ze is opvallend klein, energiek, en heeft een vriendelijk gezicht. Haar bruine ogen verscholen achter een bril. Ze begroet me heel hartelijk in zoekend Nederlands met een zwaar Australisch accent. Al snel schakelen we over op Engels. We hebben al kennisgemaakt in e-mails en foto's over en weer gestuurd. Het contact voelt vanzelfsprekend want heel ons leven weten we dat onze families verbonden zijn door die gebeurtenissen van toen. Ik heb Hetty gevonden na een lange zoektocht. Archiefonderzoek en gesprekken met mensen leverden brokstukjes verhaal op die jarenlang nergens toe leidden. Pas als ik van een familielid hoor dat Hetty met het laatste transport uit Westerbork is vertrokken en erachter kom dat ze tot de groep 'Onbekende Kinderen' behoort, is alles klaar voor het in elkaar vallen van de laatste puzzelstukjes. Dat gebeurt een half jaar later als ik in de plaatselijke openbare bibliotheek een boek van Daphne Meijer tegenkom. *Onbekende Kinderen*

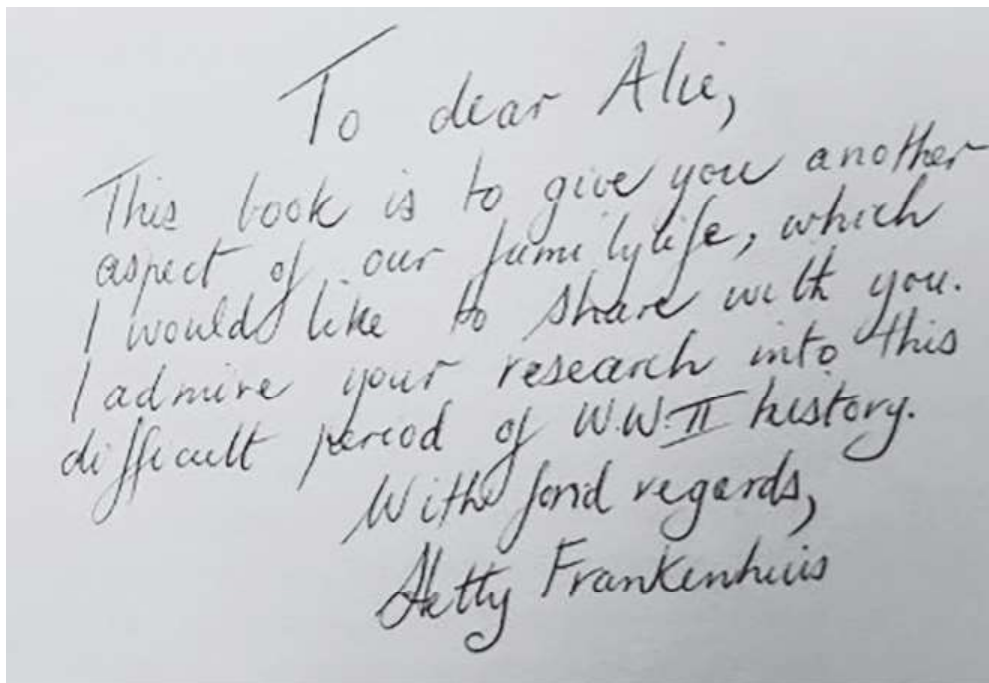
staat er op de voorkant. Ik vind in het boek een transportlijst met daarop twee Hetty's. Er staat geen e-mailadres of telefoonnummer in het boek maar wel een postadres van de stichting Onbekende Kinderen. Ik schrijf een brief met daarin die ene vraag. *'Woont een van deze Hetty's op de lijst misschien in Australië?'*

Dat Hetty daar woonde, hadden mijn vader Willem en oom Jan begin jaren tachtig al ontdekt. Ze rijden dan naar Winterswijk en vragen aan een willekeurige voorbijganger of hij Joodse mensen kent. Dat blijkt het geval en als ze aanbellen bij het huis dat hen wordt aangewezen en naar Hetty vragen, zegt de vrouw die opendoet tot hun verbazing: *'Ik ben haar tante Ro.'* Het is de zus van Hetty's moeder Rozet. Van de ruim driehonderd Winterswijkse Joden overleven slechts een handvol de deportaties, onder wie Ro en haar echtgenoot Max de Leeuw. Zo toevallig is het dus niet dat Willem en Jan bij Hetty's familieleden uitkomen.

Drie weken na mijn brief aan stichting Onbekende Kinderen word ik gebeld door de secretaris. Als ik het voicemailbericht afluister zit ik in de bioscoop te wachten tot de film begint. Ik moet me beheersen om niet weg te rennen en meteen terug te bellen. Hier heb ik zo lang op gewacht. Als ik de volgende dag terugbel, krijg ik de bevestiging dat het om 'onze Hetty' gaat, en de secretaris belooft Hetty te bellen. Als Hetty Lubliner Frankenhuis, zoals ze sinds haar huwelijk heet, de naam De Vries hoort, zegt ze direct: *'Dat zijn mijn onderduikgevers'*, en is er al snel e-mailcontact tussen ons. Hetty's onderduikgever Jan de Vries is de broer van mijn vader. In dezelfde nacht dat de kleine Hetty wordt gearresteerd, wordt mijn vader beschoten en laat hij bijna het leven. De naam Hetty heb ik van jongs af aan meegekregen in vele verhalen over de oorlog. Ze voelt als een familielid en in de jaren na onze kennismaking zal ik

ontdekken dat wij voor haar ook voelen als familie. Als ik in 2016 terugkom van de begrafenis van mijn moeder, staat er een groot bloemstuk voor mijn voordeur. Het is van Hetty uit Australië. En als ik later een operatie moet ondergaan, staat er als ik uit de narcose kom een vrolijk bloemstukje van Hetty naast mijn ziekenhuisbed om me sterkte te wensen. Het is die dag 4 mei. De oorlog is ruim zeventig jaar voorbij.

Geboren in 1941 kan Hetty zich nagenoeg niets herinneren van wat ze in de oorlog heeft meegemaakt en dat is in zekere zin maar goed ook. Want ze ziet dingen die geen kind zou moeten zien. Over haar vader Salomon Frankenhuis weet ze ook vrijwel niets. Vele jaren deed ik onderzoek naar de gebeurtenissen in haar vroegste jeugd. Ik kreeg daarvoor veel foto's en documenten van Hetty. Daarnaast heb ik stukken gevonden in archieven, deed ik uitgebreid literatuuronderzoek en sprak ik met zo veel mogelijk betrokkenen en nabestaanden.

Bericht van Hetty voorin het boek van haar stiefvader Arnold Erlanger dat ze mij gaf.

De verhalen van de Tweede Wereldoorlog en alle nuances die daarin te vinden zijn, moeten verteld blijven worden. Het zijn waardevolle bakens voor het heden. Hetty's vader Salomon Frankenhuis was een rustige, bescheiden boekhouder die geen vlieg kwaad deed. Omdat hij Joods was, werd hij vermoord en is hij in het niets verdwenen. Dit verhaal is ook geschreven om Hetty's verwoeste familie, onder wie haar vader Sal Frankenhuis, die ooit elke vrijdagavond dolverliefd de bus naar de Achterhoek pakte om zijn meisje weer te zien, een gezicht te geven.

Sal en Rozet Frankenhuis-Wolf.